

Sygn. akt II UK 415/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Krzysztof Rączka (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku A. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W.

o wysokość kapitału początkowego i wysokość emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 18 grudnia 2018 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 2 lutego 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu [...] oraz rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 2 lutego 2017 r., sygn. akt III AUa [...] Sąd Apelacyjny [...] oddalił apelację wnioskodawcy A. M. od wyroku Sądu Okręgowego we W. z 16 marca 2016 r., sygn. akt VIII U [...], którym Sąd pierwszej instancji umorzył postępowanie w zakresie żądania uwzględnionego decyzją Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych Oddział we W. z 24 lutego 2015 r. i oddalił dalej idące odwołania wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. z 1 października 2014 r., w której organ rentowy ponownie ustalił A. M. wartość kapitału początkowego oraz od decyzji z 23 października 2014 r., w której Zakład z urzędu rozliczył zaliczkę emerytury od 26 września 2014 r., tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego i podjął wypłatę od 1 października 2014 r.

W sprawie ustalono następujący stan faktyczny. A. M. w okresie od 3 marca 1982 r. do 12 marca 1992 r. był pracownikiem Przedsiębiorstwa Przemysłu Mięsnego we W.. Wnioskodawca nie posiada wpisu w legitymacji ubezpieczeniowej odnośnie wysokości zarobków otrzymanych w okresie tego zatrudnienia. W okresie zatrudnienia były wypłacane nagrody z zysku (tzw. „13”, „14”) i procentowe premie.

Z datą 10 kwietnia 2000 r. zakład archiwalny wystawił wnioskodawcy druk Rp-7 za lata 1982-1991. Z datą 25 maja 2000 r. zakład archiwalny wystawił kolejny druk Rp-7 obejmujący lata 1982-1992. Różnica w wynagrodzeniach wpisanych w obu drukach dotyczyła 1982 r. Wynagrodzenie za 1982 r. było wyższe w Rp-7 z 25 maja 2000 r. Na kartotekach wynagrodzeń, oprócz kwot wynagrodzenia wpisanych w odpowiednich rubrykach, znajdują się dodatkowe adnotacje dotyczące prawdopodobnie dodatkowych wypłaconych kwot.

Na karcie wynagrodzeń za 1982 r. wpisane są dwukrotnie „14”, raz „13” i różne liczby 59.541, 30.734, 90.275 ołówkiem i flamastrem. Podobnie na innych kartach np. za 1985, 1986, 1987, 1988, 1989 rok „14” i różne kwoty.

Decyzją z 23 października 2014 roku, organ rentowy przy obliczeniu wysokości emerytury w części dotyczącej wyliczenia emerytury zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) do ustalenia podstawy wymiaru emerytury przyjął przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia od 1980 do 2013 r. Tak ustalony wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 101.90%. Podstawa wymiaru obliczona przez pomnożenie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru 101,90% przez kwotę bazową 3191,93 zł wyniosła 3252,58 zł. Przedmiotową decyzją, do ustalenia wysokości emerytury organ rentowy uwzględnił 40 lat i 21 dni

okresów składkowych (tj. 480 miesięcy) i 6 miesięcy i 616 okresów nieskładkowych (tj. 6 miesięcy). Ustalona wysokość emerytury wyniosła 2468,78 zł.

Natomiast przy obliczeniu wysokości emerytury zgodnie z 26 ustawy emerytalno-rentowej organ rentowy uwzględnił:

- kwotę składki zaewidencjonowaną na koncie z uwzględnieniem waloryzacji w wysokości 90242,76 zł,

- kwotę zwaloryzowanego kapitału początkowego w wysokości 578017,60 zł,

- średnie dalsze trwanie życia - 256,40 miesięcy.

Tak wyliczona kwota emerytury wyniosła 2606,32 zł.

Emerytura wyliczona w oparciu o przepis art. 183 ustawy emerytalno-rentowej wyniosła 2578,82 zł.

Decyzją z 23 października 2014 r. o przeliczeniu emerytury organ rentowy z urzędu rozliczył zaliczkę emerytury od 26 września 2014 r., tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego i podjął wypłatę świadczenia od 1 października 2014 r.

Decyzją z 1 października 2014 r. do ustalenia wartości kapitału początkowego organ rentowy przyjął:

1. podstawę wymiaru kapitału początkowego w kwocie 1496,69 zł. Podstawę wymiaru kapitału początkowego ustalono w wyniku pomnożenia wskaźnika wysokości podstawy wymiaru wynoszącego 122,59% przez kwotę bazową wynoszącą 1220,89 zł ($122,59\% \times 1220,89 \text{ zł} = 1\,496,69 \text{ zł}$);

2. okresy:

a) składkowe wynoszące łącznie: 25 lat, 11 miesięcy i 15 dni (tj. 311 miesięcy)

b) nieskładkowe wynoszące: 11 dni;

3. współczynnik proporcjonalny do osiągniętego do 31 grudnia 1998 r. wieku oraz okresu składkowego i nieskładkowego, który wyniósł 77,67%;

4. średnie dalsze trwanie życia wyrażone w miesiącach, które dla osób w wieku 62 lat wynosi 209 miesięcy (komunikat Prezesa GUS-u z 25 marca 1999 r. w sprawie tablicy średniego dal: trwania życia kobiet i mężczyzn - M.P. nr 12, poz. 173).

Tak ustalony kapitał początkowy wyniósł 181414,09 zł.

Decyzją z 24 lutego 2015 r. o przeliczeniu emerytury, przy ustaleniu wysokości świadczenia doliczono kwoty rekompensaty za lata:

- 1982 r. w kwocie 15600 zł
- 1983 r. w kwocie 18720 zł
- 1984 r. w kwocie 18720 zł

Świadczenie przeliczono od 26 września 2014 r., tj. od daty nabycia uprawnień.

Wyliczeń dokonano zaś z uwzględnieniem art. 53, art. 26 i art. 183 ustawy emerytalno-rentowej.

W tak ustalonym stanie faktycznym sprawy Sąd Okręgowy we W. orzekł, że odwołania wnioskodawcy, w zakresie przekraczającym roszczenia uwzględnione przez organ rentowy w decyzji z 24 lutego 2015 r., nie zasługiwały na uwzględnienie.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł wnioskodawca, zarzucając mu naruszenie art. 328 § 2 k.p.c.; § 3 ust. 1 i 2 oraz § 8 uchwały nr 33 Rady Ministrów z 25 marca 1983 r. (MP 1983 r. nr 15, poz. 85) oraz § 8 w zw. z § 3 ust. 1 i 2 ww. uchwały nr 33 RM.

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny [...] oddalił apelację wnioskodawcy, uznając ją za nieuzasadnioną.

Sąd odwoławczy wskazał, że przy dokonywaniu oceny, które składniki wynagrodzeń podlegały uwzględnieniu w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne przed 1 stycznia 1999 r., a w okresie objętym sporem, czyli w latach 1982-1989 należało uwzględnić następujące akty prawne:

- obowiązujące w okresie od 20 października 1968 r. do 30 czerwca 1985 r.
- rozporządzenie Przewodniczącego Komitetu Pracy i Płac z 19 sierpnia 1968 r. w sprawie obliczania podstawy wymiaru emerytury lub renty, zasiłków z ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa oraz składek na ubezpieczenia społeczne (Dz.U. Nr 35, poz. 246 ze zm.);
- obowiązujące w okresie od 1 lipca 1985 r. do 31 grudnia 1989 r. - rozporządzenie Rady Ministrów z 1 kwietnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 11, poz. 63 ze zm.);

- obowiązująca od 1 stycznia 1977 r. do 31 grudnia 1983 r. uchwała nr 158 RM z 7 grudnia 1976 r. w sprawie składników funduszu płac (M.P. nr 43, poz. 212 ze zm.);

- obowiązująca od 1 stycznia 1984 r. do 29 marca 2001 r. uchwała nr 33 z 25 marca 1983 r. w sprawie klasyfikacji wynagrodzeń w jednostkach gospodarki uspołecznionej (M.P. nr 15, poz. 85 ze zm.).

Z oryginalnych dokumentów osobowych wynika, że A. M. otrzymywał w całym okresie zatrudnienia na stanowisku kierowcy w Przedsiębiorstwie Przemysłu Mięsnego we W. wynagrodzenie zasadnicze w stawce godzinowej, tj. za godzinę pracy. Takie wynagrodzenie przyznała ubezpieczonemu komisja kwalifikująca go do pracy w tym przedsiębiorstwie 3 marca 1982 r. Wynagrodzenie zasadnicze godzinowe wynika z wszystkich angaży z całego okresu zatrudnienia, dostępnych w aktach osobowych. Taki system płacy wynika też z oryginalnego świadectwa pracy z 12 marca 1992 r.

Sąd drugiej instancji ustalił również, że A. M. przyznano premię według regulaminu premiowania pracowników zakładu, ale brak jest tego regulaminu w aktach osobowych w związku z tym nie wiadomo, czy obejmował on nagrody z zysku. W angażach brak było wzmianek by ubezpieczonemu przysługiwała stała premia w określonej wysokości.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego organ rentowy prawidłowo uznał, że w zaświadczeniu o zatrudnieniu i wynagrodzeniu z zakładów mięsnych z 25 maja 2000 r. wynagrodzenie wnioskodawcy wraz ze wszystkimi jego składnikami zostało wykazane prawidłowo, w oparciu o przedłożone karty wynagrodzeń i angaże zawierające stawkę godzinową. Z przeanalizowanych oryginalnych dokumentów osobowych wynika, że wnioskodawcę, jako kierowcę, obowiązywał system płac czasowo-premiowy, gdzie do obliczonego wynagrodzenia według stawki godzinowej, zwyklej dodawało się wysokość premii. Ze względu na brak regulaminu premiowania nie można było ustalić zasad wypłacania premii, ale prawdopodobnie wyrażana była ona w procentach w stosunku do płacy zasadniczej wynikającej z przepracowanego czasu. Premie zostały uwzględnione w zaświadczeniu Rp-7. Z zaświadczenia tego wynika, że w niektórych latach wnioskodawca oprócz wynagrodzenia zawierającego wszystkie składniki otrzymywał nagrody i premie

z zysku, brak jest jednak informacji z jakiego funduszu płac pochodzą te składniki wynagrodzenia, w szczególności czy pochodzą z funduszu osobowego oraz czy pracodawca odprowadził za te składniki składki na ubezpieczenia społeczne. Niekiedy w ogóle brak jest wzmianki w kartach wynagrodzenia o danym składniku wynagrodzenia, bo, np. jest on wpisany poza rubrykami kartoteki zarobkowej i nie ma informacji, czego dotyczy dana kwota oraz którego roku. Prawidłowo zatem Sąd pierwszej instancji zakwalifikował sporne składniki wynagrodzenia wypłacane wnioskodawcy, tj. nagrody i premie z zysku i pozostałe kwoty niewiadomego pochodzenia, jako niemające charakteru składników wynagrodzenia, od których był obowiązek odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne.

Powyższy wyrok skargą kasacyjną zaskarżył w całości pełnomocnik odwołującego się. Skarżący zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie:

1. § 4 pkt 1 i § 5 *in fine* oraz cz. I ust. 1 pkt 2 załącznika nr 1 do uchwały nr 158 Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1976 r. (MP 1976 r. nr 43, poz. 212), polegającą na przyjęciu, że skoro postanowienia załącznika tej uchwały są „nie do końca zgodne” z samą uchwałą i brak jest podstawowego regulaminu premiowania u pracodawcy skarżącego, to brak jest podstaw do uznania, że premie z zysku wypłacone ubezpieczonemu w latach 1982 r. - 1983 r. nie powinny zostać uwzględnione w wymiarze kapitału początkowego przy obliczaniu emerytury należnej skarżącemu, co dodatkowo nie znajduje uzasadnienia w przepisach, na które powołano się w uzasadnieniu orzeczenia, także z uwagi na fakt, iż nie uzależniają one zaliczenia jakiegokolwiek premii z zysku do kategorii osobowego funduszu płac od ujęcia tejże w jakimkolwiek regulaminie premiowania obowiązującym u pracodawcy;

2. § 8 w zw. z § 3 ust. 1 i 2 uchwały nr 33 Rady Ministrów z dnia 25 marca 1983 r. (MP 1983 r. nr 15, poz. 85), polegającą na błędnym przyjęciu, że wypłaty z zysku do podziału wypłacone ubezpieczonemu w latach 1984 r. - 1989 r. nie wchodzi w skład wynagrodzenia osobowego, a tym samym nie były objęte obowiązkiem odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne, podczas gdy nie można zaliczyć ich do wypłat zaliczanych do którejkolwiek z grup z § 2 pkt 2-7

uchwały nr 33 RM, co wnioskując *a contrario* oznacza, że objęte były obowiązkowym oskładkowaniem.

Organ rentowy nie składał odpowiedzi na skargę kasacyjną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny). W niniejszej sprawie skarżący sformułował jedynie zarzuty naruszenia prawa materialnego.

Uzasadniony okazał się zarzut naruszenia § 4 pkt 1 i § 5 *in fine* oraz cz. I ust. 1 pkt 2 załącznika nr 1 do uchwały nr 158 Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1976 r. Wskazany § 4 pkt 1 uchwały nr 158 wskazuje na świadczenia, które składają się na osobowy fundusz płac, z kolei § 5 przewidywał, że do osobowego funduszu płac zalicza się w szczególności wypłaty wynagrodzeń i świadczeń wymienionych w załączniku nr 1 do omawianej uchwały. Zgodnie z cz. I ust. 1 pkt 2 załącznika nr 1 do uchwały nr 158 do osobowego funduszu płac zaliczane były wynagrodzenia w czasowej i w czasowo-premiewej formie płac (godzinowe, dniówkowe, miesięczne) łącznie z premiami przewidzianymi w tej formie płac, w tym premie i nagrody wypłacane z zysku, a w instytucjach artystycznych premie za poprawę wyniku finansowego.

Sądy rozpoznające niniejszą sprawę ustaliły, że skarżący zatrudniony był w czasowo-premiewym systemie wynagradzania, w którym to, do jego wynagrodzenia zasadniczego doliczane były premie. Ponadto, Sądy ustaliły, że w poszczególnych latach ubezpieczony otrzymywał premie z zysku i nagrody, jednak ponieważ w sprawie nie ustalono zasad wypłacania premii obowiązujących u pracodawcy odwołującego się, Sądy uznały, że świadczenia te należy uznać za świadczenia, od których nie istniał obowiązek opłacania składek na ubezpieczenia społeczne. Sąd Apelacyjny uznał przy tym, że postanowienia cz. I ust. 1 pkt 2 załącznika nr 1 do

uchwały nr 158 nie są do końca zgodne z postanowieniami uchwały dotyczącymi odrębnego funduszu nagród, który nie jest zaliczany do osobowego funduszu płac, a ponadto nagrody z zysku wspomniane w pkt I.1.2 musiałyby znaleźć się w podstawowym regulaminie premiowania u danego pracodawcy, a przy braku regulaminu premiowania w przypadku zakładu wnioskodawcy, nie da się obecnie stwierdzić, czy nagrody z zysku były ujęte w tym regulaminie, wchodząc tym samym do funduszu osobowego. Wykładnia przyjęta przez Sąd drugiej instancji okazała się błędna, przede wszystkim § 5 uchwały jasno wskazywał, że do osobowego funduszu wynagrodzeń zaliczane są wynagrodzenia i świadczenia wymienione w załączniku nr 1 do uchwały, w tym wynagrodzenia w czasowej i w czasowo-premiewej formie płac (godzinowe, dniówkowe, miesięczne) łącznie z premiami przewidzianymi w tej formie płac, w tym premie i nagrody wypłacane z zysku, postanowienia te nie są sprzeczne z postanowieniami uchwały dotyczącymi funduszu nagród, bowiem zgodnie z § 10 ust. 1 uchwały, do wynagrodzeń z zakładowego funduszu nagród zalicza się wypłaty nagród indywidualnych z tego funduszu. Normę wynikającą z tych przepisów należy zatem rozumieć w ten sposób, że premie i nagrody z zysku przewidziane w czasowej i w czasowo-premiewej formie płac wypłacane są z funduszu osobowego i stanowią część tego funduszu, za wyjątkiem nagród indywidualnych wypłacanych z funduszu nagród, przez które należy rozumieć dodatkowe nagrody, przyznawane pracownikom indywidualnie, a nie wynikające bezpośrednio z czasowej lub czasowo-premiewej formy płac.

Podobnie uzasadniony okazał się zarzut naruszenia § 8 w zw. z § 3 ust. 1 i 2 uchwały nr 33 Rady Ministrów z dnia 25 marca 1983 r. Przypomnieć należy, że na podstawie § 2 tej uchwały wynagrodzenia dzielą się na: 1) wynagrodzenia osobowe; 2) wynagrodzenia bezosobowe; 3) honoraria; 4) wynagrodzenia agencyjno-prowizyjne; 5) nagrody z zakładowego funduszu nagród; 6) wypłaty z zysku do podziału i z nadwyżki bilansowej w spółdzielniach (i traktowane na równi z nimi nagrody z funduszu nagród); 7) rekompensaty pieniężne z tytułu wzrostu cen detalicznych. Z kolei § 3 uchwały wskazywał jakie świadczenia zaliczają się do wynagrodzeń osobowych, zaś § 8 przewidywał, że wypłaty z zysku do podziału obejmują nagrody i premie wypłacone z funduszu załogi tworzonego na podstawie

odrębnych przepisów z zysku do podziału w przedsiębiorstwach państwowych i innych jednostkach gospodarki uspołecznionej. Wyплаты z nadwyżki bilansowej w spółdzielniach obejmują premie i nagrody dla członków będących pracownikami i pracowników spółdzielni, a w spółdzielniach pracy - także wyплаты dla członków z tytułu wkładu pracy. Skoro do wynagrodzeń osobowych nie zaliczały się jedynie nagrody i premie wypłacone z funduszu załogi tworzonego na podstawie odrębnych przepisów z zysku do podziału w przedsiębiorstwach państwowych i innych jednostkach gospodarki uspołecznionej oraz nagrody wypłacone z zakładowego funduszu nagród, to należy przyjąć, że pozostałe premie i nagrody, wynikające z systemu wynagradzania, którym objęty był pracownik, zaliczają się do wynagrodzeń osobowych.

Sąd drugiej instancji ustalił i przyjął, że skarżący zatrudniony był w czasowo-premiewej formie płacy, ustalił również, że otrzymywał on premie w toku swojego zatrudnienia, jednak w dostępnej dokumentacji brakuje informacji o tym, z jakiego tytułu zostały wypłacone kwoty określone jako nagrody i premie, w związku z czym Sądu *meriti* uznały, że nie można ich brać pod uwagę przy obliczaniu podstawy wymiaru świadczenia emerytalnego. W ocenie Sadu Najwyższego, stanowisko Sądów jest w tym zakresie niespójne i nielogiczne i kłóci się ze wskazaną wykładnią przywołanych przepisów, wskazanych w skardze kasacyjnej. Sądy bez wątpliwości stwierdziły, że A. M. wynagradzany był w systemie czasowo-premiowym, ustalenia te zostały oparte zarówno na podstawie zeznań samego wnioskodawcy, jak i na dostępnej dokumentacji, jednocześnie jednak uznały, że wypłacone mu premie nie mogły zostać zaliczone do podstawy wymiaru świadczeń, bowiem z uwagi na brak regulaminu premiowania i innych dowodów na opłacenie składki z ich tytułu, należało je uznać za premie i nagrody, od których nie istniał obowiązek opłacania składki. Takie stanowisko Sądów nie zostało jednak oparte na jakimkolwiek materiale dowodowym i było w pełni dowolne. Należy zauważyć, że skarżący spójnie zeznawał, że wypłacane mu premie stanowiły część jego wynagrodzenia za pracę i miały być uwzględniane przy ustalaniu składki na ubezpieczenia społeczne. Jednocześnie, skarżący nie miał obowiązku i możliwości kontrolowania czy pracodawca i organ rentowy przechowują dokumentację dotyczącą opłacania tych składek. W toku sprawy nie przedstawiono

dowodów, które mogłyby podważać zeznania skarżącego co do charakteru wypłacanych mu premii, które dodatkowo znajdują potwierdzenia w dokumentach dotyczących systemu jego wynagradzania, który od początku zatrudnienia miał być systemem czasowo-premiowym, co implikuje występowanie premii stanowiącej składnik wynagrodzenia ubezpieczonego. Nie wystarczy stwierdzenie, że brak jest regulaminu premiowania obowiązującego u pracodawcy ubezpieczonego w spornym okresie dla ustalenia, że wypłacane premie i nagrody stanowiły świadczenia wypłacane z funduszu załogi lub funduszu nagród i jako takie nie podlegały oskładkowaniu. Ponownie należy zauważyć, że tylko premie i nagrody pochodzące z tych funduszy nie wchodzi do podstawy wymiaru świadczeń, bowiem nie były pobierane od nich składki. Warto zatem zauważyć, że o ile istnieją dowody w formie dokumentów potwierdzające czasowo-premiowy system wynagradzania ubezpieczonego, o tyle brakuje jakichkolwiek dokumentów potwierdzających wypłacanie mu premii i nagród z funduszu załogi czy też funduszu nagród.

Rozpoznając sprawę ponownie Sąd Apelacyjny jeszcze raz rozważy zatem charakter prawny otrzymywanych przez wnioskodawcę premii i nagród, biorąc pod uwagę system wynagradzania, jakim był on objęty, zgromadzony w sprawie materiał dowodowy oraz treść przepisów prawnych wskazanych jako podstawa skargi kasacyjnej.

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji, zgodnie z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.